

O'zingni angla!

Hurriyat

Mustaqil gazeta

2024-yil
25-sentyabr
chorshanba
№ 38 (1413)

Gazeta 1996-yil dekabrdan chiga boshlagan

www.uzhurriyat.uz

gazhurriyat@mail.ru

t.me/hurriyatuz

f Hurriyat gazetasi

САРЧАШМА

КИТОБ – ИЛМУ ҲИКМАТ, БИТМАС ҲАЗИНА

ёхуд фестивалдан кейинги мулоҳазалар

Олтин куз олтиналишиб бораёт-ган шу кунларда китоб ёзиша, китоб ўқиша, китоб сотигаша, китоб олишига меҳр берганлар машварати — “Битмас ҳазина” китоб фестивали бўлди. Катта байрамга айланниб кетган анжуманда давлат ва жамоат, санъат ва маънавият арбоблари, илм-маърифатга, адабиёта хизмат кўрсатишнома қозонган олимлар, ёзувчилар, шоирлар, журналистлар, ноширлар, китоб савдоси ходимлари иштирок этдилар.

Бўйтонликинг табиати гўзл, ҳавоси тоза, одамлари меҳнаткаш. Бу гўшанинг субҳидамида иход аҳли илҳоми уйғонади. Йил сайнин икими куруклишиб, ҳавоси оғирлашиб бораётган пойтахтинг дикцинафасликларидан зада бўлиб турганингизда, багрида боғлари бор тоглар кўйнидаги “Green Hills Resort” дам олиш масканига келиб қолишнинг ўзи бир нечада.

Фестивални Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги директори Асаджон Ходжаев очиб, Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев адабиётимизга, ижодкорларга, ношир ва китобхонларга, таржимонлар ва матбуот вакилларига муносиб шарт-шароитлар яратишни давлат сиёсати даражасига олиб чиқсанлиги ва бу гамхўрликнинг аҳамияти ҳамда ижобий натижалари ҳақида гапиди.

Тадбирни ўтказишига масъул бўлган идоралар номидан сўзга чиқсанлар фестивалди доирасида ташкил этилган “Битмас ҳазина” китоб кўргазма-ярмаркасининг аҳамияти ва боща ахборий чиқишлари билан йигилгандарга маълумотлар тақдим этиди.

Ўзбекистон Қаҳрамони, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби, адабиётшунос олим ва моҳир таржимон Иб-

роҳим Faуфуровнинг донишона нутқириод этиши шарофати билан йигилгандар вужудига нур кириб келганда бўлди, кўз ўнгимизда адабиёт салоҳити баланд тоғлардек гавдаланди. Айниска, Президентимизнинг дунёга машҳур мухадис, ҳадис имли олими Исо ат-Термизий тавалудининг 1200 йиллигини нишонлаш бўйича қабул килган қароридан устозимиз Иброҳим Faуфуров қанчалар кувонганини ва Термизий ҳадислари мазмунт

моҳияти, ҳадиси шарифларнинг нафакат ислом оламига, балки бутун инсоният учун бокий аҳамиятига эга эканлиги ҳақидаги орифона хулосаларини тинглаб утириб, қалбимиз илоҳий малҳам олгандай хузурланди.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раисининг биринчи ўринбосари, Олий Мажлис Сенати аъзоси Минхажиддин Мирзо фестивалди иштирокчиларига Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси, Олий Маж-

лис сенати аъзоси Сироҳиддин Сайиддин табригини етказди. Табрик сўзини китоб ахлига атаб ёзган ўзининг қўйидаги шеъри билан яқунлади:

Олис-олислардан нур тафтиҳ илғаб,
Таллинан оқкушибай нажот-оғтоба.
Закий боболарнинг ҳикматин тинелаб,
Китобга қайтаяпмиз, шукур, китобга.

2-6.

Ўзбекистон Республикаси

спорт вазири Адҳам Икромов, Ўзбекистон махаллалари ушумаси раиси Қаҳрамон Қуронбоев, Миллий олимпија кўмитаси баш котиги Ойбек Қосимов, Тошкент шаҳар ҳокими ўринбосари Дилдора Раҳимов, спорт федерацияларининг раҳбарлари, мураббий ва мутахассислар, шахматчиларнинг яқинлари, ён спортичлар, кенг жамоатчилик вакиллари иштирок этган тадбирда Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси Ихтиомий ривожланиш департаменти раҳбари Одил Абдураҳмонов йигилгандарга эршиган шахматчиларини тантанали кутиб олиш маросими ташкил этиди.

Ислом Каримов номидаги Тошкент ҳалқаро аэропортида 45-Бутунжаҳон шахмат олимпиадасида муносиб натижаларга эршиган шахматчиларини тантанали кутиб олиш маросими ташкил этиди.

Ўзбекистон Республикаси

8-6.

1 ОКТАБР – ЎҚИТУВЧИ ВА МУРАББИЙЛАР КУНИ

“ЎҚИТУВЧИ – ФИДОЙИ ИНСОН ДЕГАНИ...”

86 ёшли кекса педагог, ҳозирда меҳнат фахрийи Шарифжон Қўйзебоев Самарқанд вилояти, Пайарик тумандаги хушманзара масканлардан бири — “Ўймовут” маҳалла фуқаролар йигини Жўрабой қишлоғида яшайди. Умрининг қарийб ярмини ўқитувчиликка бағишилган устознинг таълим соҳасида олиб борилаётган бугунги ислоҳотлар, ўқитувчи мәннавияти, ўзлар тарбияси ҳақида ўз нуқтаи назари, қарашлари бор.

ИНСОННИ МЕҲНАТ ТАРБИЯЛАЙДИ

“Ўймовут” маҳалласи туман марказидан қарийб 10 чақирик келдиган масофада жойлашган. Бу ерда одамлар, асосан, майзиз этишириш, дехончилик ва чорвачилик, тадбиркорлик билан шугулланади. Шариф бони ҳам биз хөвлисига гуллар, токларга ишлов берадиган

пайтда учратдиган.

— Дехончилик бизга ота мерос, чунки қишлоқда яшаймиз, — деди у киши салом-алиқандан сунг. — Яна бир жиҳати — инсонни меҳнат, синовлар, қийинчиликлар тарбиялайди.

2-6.

“СИЁСИЙ ҚАТАҒОН ҚУРБОНЛАРИНИ ЁД ЭТИШ ҲАФТАЛИГИ”

ҚАДР ТОПГАН ҚАДРЛИЛАРИМ...

Ҳар йилнинг 31 август санаси — Қатагон қурбонларини ёд этиши кунин сифатида нишонланиб келинарди. Бу йил ҳам Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев қатагон қурбонларига хурмат бажо кептириб, мазкур маросимда эндиликда ҳар йили октябр ойининг биринчи ҳафтасини сиёсий қатагон қурбонларини ёд этиши ҳафталиги сифатида нишонлаш ҳақида маълум қилди.

Мазкур жараёнда Президентимиз юртимиз истиклолиёт учун қатагон қилинганлар хотираси ҳақида шундай фикрларни кайд этди:

— Мустақиллик байрами арафасида, бугунги тиқбатлик, эркинлик шароитида қаҳрамон бобола-

римизнинг пок номларини эслаш, табаррук хотирапарига эҳтиром кўрсатиш биз учун ҳам қарз, ҳам фарз. Шу боис дунёдан ўтган ватандошларимизнинг ҳам қадрини тикляпмиз. “Инсон — азиз, хотира — муқаддас” деган эзгу широр ҳафтимиздан мустаҳкам жой олайти. Табаррук ёдгорлик мажмумалари бунёд эталяпмиз. Маърифатпарвар боболаримиз ҳақида бадиий ва имтий асарлар, кинопильмлар яратилмоқда. “Хотира” китоблари тайёрланмоқда. Мана, сўнгги уч йил ичida 1 минг 200 дан зиёд сиёсий қатагон қурбонларининг номини оқладиган.

5-6.

ОЛИЙ ТАЪЛИМ

Янги Ўзбекистонда олий таълимда кадрлар тайёрлаш жаёни тобора такомиллаштган даврга кирди. Бу жаёни ўз навбатида мамлакат ижтимоий-иқтисодий тараққиётининг жаддлашви билан беъосита боғлиқидир. Таъқидлари лозимки, ислоҳотлар кўлами, уларнинг пиоровард натижаси — инсон умидларининг ҳаётда амалга ошиши, иқтидорли ўшларнинг беъосита ислоҳотлар жаёнига интеграциялашви, демократик тараққиётнинг мазмуни, мояхиди ва мақсадини англай олишини талабалар шуурида шакллантириш жаёни билан чамбарчас боғлиқидир. Бундай кенг қармовли вазифанинг ҳал қилиниши, мамлакатимизда амалга ошишида олий таълим мусассаларининг фоълиятини зарур. Шунинг учун ҳам мамлакат раҳбар томонидан университетлар фоалиятини тақомиллаштириш, қолаверса, уларнинг янги авлодини яратиш вазифаси қўйилди.

РАҚОБАТБАРДОШ ҚАДРЛАР — ЖАДАЛ ТАРАҚҚИЁТ ОМИЛИ

Албатта, бу стратегик вазифани амалга оширишда Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёев тақлифи биноан Ўзбекистон Республикаси “Таълим тўғрисида” Қонунинг янги таъхирда қабул қилиниши мухим, таълим мусассалари учун тарихий юксалиш даврини бошлаб берди. Бундай ҳукукий асоснинг яратилиши натижасида Ўзбекистонда надавлат олий таълим ташкилотлари вуждуга келди ва жадал ривожлана бошлади.

Жаҳон тажрибасига таяниб таъқидлаш мумкини, олий таълим тизимида надавлат универсitetlар жамият мезонлари, талабларига, ундаги ижтимоий мазмундаги силжишлар, баъзи холларда туб ўзгарышларга мос бўлган, рақобатбардош кадрлар тайёрлайдиган ташкилотлар. Кайд этиши лозимки, университет таълими Ватанимизда

ҳамма вақт ижтимоий талабларни ўқиша жалб қилган. Айниска, бўлажак талабалар учун олий ўқув юртларини танлаш имкониятининг кенгайтирилиши университетлар орасидаги рагбатни кучайтириди.

6-6.

1-6.

Бола тарбияси, унинг кўнгилдаги билим олиши, менинг назаримда, уларни меҳнат қилишига ўргатишга ҳам боғлиқ. "Меҳнат инсонни улуғлайди" деб бежиз айтишмаган ахир.

Отахон педагог билан сұхбатимиз ёшлар тарбияси борасидаги айрим мұммаларга, ҳозирги балық ўқитувчиларнинг сависяси, дарс беруспен, китоб ўқыши маданиятига бориб тақдид.

У кишининг айтишича, мажбурий обунага барҳам берилгандан кейин ўқитувчилар нафасат даирвир нашрлар, балық бадий адабиётларни хам ўқимай қўйишган. Мактабни битираётган айрим ёшларнинг чаласаводлиги, маданиятсизлиги илдизларини шундай ўқитувчиларнинг ўз устидаги мунтазам ишламаётганидан излаш керак.

"ЧАЛАСАВОД БРИГА-ДИР ҲАМ ЎҚИТУВЧИГА ҲУЖАЙИН ЭДИ..."

Сұхбатимиз ассоциацияның ўзининг ёшлик ўйларидаги иш фаолияти сөбік шүропар тузымiga тўғри келганини, у пайтда ўқитувчи менинг жуда қадрсизланиб қолганини афсус билан таъкидлади.

— Иш шу дараҳага бориб етгандики, пахта терими даврида саккизинчи синфи зўрга битирган оддий бригадир ҳам олий маълумотига ўқитувчига ҳўжайнинг киларди, — дейа давом этди устоз. — Бир куни битта ўқувчим betobligi сабабдаладан уйига сал эртарок кетиб қолгани учун бригадир менинг устимдан туман пахта штаби бошлигига рапорт ёзиб ишдан хайдатмоқи ҳам бўлган... Яхшиямки, ўша пайдаги ҳақл таълими бўлуми бошлиги жонимга ора кириб, жанжални бартараф килганди. Эх у даврлар жуда оғир йиллар эди... Баҳорда чигит экилгандан то кеч кузгача болалар далада, "пахтакорларга ҳамдаму ҳамкадам" эди. Май ойдаги айрим имтиҳонларда ўқувчидан олган билими дараҳаси учун эмас, нечта жўякни ўтдан тозалаган, ягана қилганига қараб баҳо кўйиларди. Агар шундай қиласақ, катталарден балога қолардик. Жисмоний тарбия, меҳнат фанлари ўқитувчиларни кўй, айтмади қўя қолай. Бечоралар иш вактини далада ўтказишади. Яна: "Болалар нимага саводсиз, нимага яхши ўқитмайсизлар?" деб бизларни уришардилар. Бирор бир мард чиқиб: "Туну кун далада меҳнат қилган болада қанака билим бўлади?" деб айтойласди. 10-синфи шу тарзда битирган ўқувчилар олий ўкув юртларига кириш учун бор таниш-билишларни ишга солиб "танка" излардилар. Мана, энди қаранг, вазият қанака ўзгариб кетди. Мажбурий меҳнатга барҳам берилди. Ёшлар учун ҳамма шароптари яратилган, барча йўллар очилган. Факат яхши ўқиси, ҳаракат қилиш керак, холос. Афуски, ўшлигим қайтиб келганида борми...

КУШ УЯСИДА ҚЎРГАНИНИ ҚИЛДИ

Шарифжон отанинг фикрича, ҳозирги айрим ёшларнинг миллый уроф-одатлар, қадрятлардан узокроқ юришининг, маънавий саёсли-

"ЎҚИТУВЧИ — ФИДОЙИ ИНСОН ДЕГАНИ..."

гининг замирида ҳам, аввало, оилада олган тарбияси ётади. Агар оилада ота-она китобхон бўлса, ҳалол меҳнат қиласа, фарзанд ҳам шунга монанд яхши камол топади. Ахир күш уясида қўрганини қилади-да.

Яна бир муҳим жиҳат. Сунги йилларда аксарият битирувчи синф ўқувчилари ота-оналарнинг хошигина кўра, мактаб бағридан олиниб, ойига фалон сўм пул тўлаб репетиторларга бораётги. Ҳуш, репетитор ким, аслида? У ҳам оддий ўқитувчи. Факат мактабда ишлайдиган ўқитувчига нисбатан фанларни ўқитишнинг мукамматлорқ дастурини, тест синовлари бўйича чиқаётган савол-жавобларни пухтароқ ўзлаштирган, холос.

Репетиторларнинг меҳнатига шубҳа йўқ. Аммо бу ерда масаланинг янга бир нозик жиҳати бор. Репетиторга бориб олий ўкув юртига тайёрланадиган ёшларнинг аксариити тўтиқиши ўхшаб матнин ёки жавобларни куруқ ёдлашга ўрганинг копишиштаги. Вахонларни, у мустақил фикрлаши, мулоҳаза юритиши, ҳар бир масала бўйича ўз нукти назарига эга бўлиши позим. Бунинг устига, баъзи мутахассисларнинг айтишича, репетиторда тайёрланадиган ўқишига кирган ёшларнинг билим сависиги биринчи сессиядан билиниб қоляти. Шунинг учун мактабларда ўқитишни тизимиши яхшилашни, янги услублар жорий этилишини даврнинг ўзи тақозо қўлмоқда.

"УСТОЗ КЎРИБСАН — ПИРГА ЙЎЛИҚИБСАН..."

Шарифжон муаллим узи туғилиб ўстган қишлоқдаги ҳозиринг 61-ўрта мактабда (илгариги Ойбекномли 7-ўрта мактаб) 30 йил меҳнат кинди. Бу вақт ичда юзлаб ўқувчиларга сабоқ берди, или сирларини ўргатди. Устоз қўйидан таълим-тарбия олганларнинг орасида бугун турли соҳа етагали, хусусан, эл танинг инсонлар — ўқитувчилар, олимлар, журналистлар бор.

Комил Ҳайдаров, фалсафа фанлари доктори, профессор:

— Ҳалқимизда: "Устоз кўрибсан — пирга йўлиқибсан", деган нақл бор. Мен устоз дегандан одамларга ҳар жиҳатдан ўрнак бўладиган инсонни тушунманам. Ёшларга таълим-тарбия бериш баробарида ўзининг одоби, хулқ-атвори, маданияти, маънавияти, ҳатто юриш-туриши, ташни киёфаси, ҳатти-ҳаракатлари билан ишрат бўла опадиган иши ҳақиқий устоз бўла олади.

Шарифжон Кўзибоев тимсолиди мен ана шундай устозни кўрганиман. У иши Пайарик туманинда Ойбекномидаги 7-ўрта мактабнинг Шарифжон Кўзибоевнинг гапларини тинглайтириб, у кишининг самимигани, камтарилиги, ички маданиятига тан бердим. Отахон ўзи ҳақида кўп гапирмади. Факат қисқагина қилиб: "Одамлар, эл назаридан колганимиз ўй".

бошлангич синифда бизларни ўқитган, саводимизни чиқарган.

Ўша дамларда мактаб жону дилимиз эди. Мактабга боришини, ўқиши шунчалик яхши кўрар эдикки, тасаввур килиши кўйин... Бизларда мактабга бўлган шунчалик қайноқ меҳр-муҳаббатни Шарифжон Кўзибоев ўйғотган. Шахсан менда келгисида олим бўламан, деган орзунинг пайдо бўлишига шу устозим сабабчи.

Ким билади, агар ўша пайттар бошча муваллим ўқитганда бундай орзу пайдо бўлармиди, йўқми — билмадим. Шунинг учун устозимдан бир умр миннатдорман, хозир улуг ёшда бўлсалар ҳам, устоз анча тетиклигина кўриб, хурсананд бўламан. Фаразандлари — Абдусами, Зоқиржон, Шоқиржон, Жасуржонлар ўз касбининг усталири бўлиб етишибди, улар билан тез-тез кўришиб, сухбатлашиб турмиз. Хуллас, бир инсоннинг умри, ҳәётининг мазмуни шунчалик бўлар. Бундай умр том мъянода ибратли умрни.

Ким билади, агар ўша пайттар бошча муваллим ўқитганда бундай орзу пайдо бўлармиди, йўқми — билмадим. Шарифжон Кўзибоевнинг гапларини тинглайтириб, у кишининг самимигани, камтарилиги, ички маданиятига тан бердим. Отахон ўзи ҳақида кўп гапирмади. Факат қисқагина қилиб: "Одамлар, эл назаридан колганимиз ўй".

Бу гаплар бетакор шоир Омон Матжоннинг

"Менинг кимлигимни эл билса бўлди" деган мисраларни ёдга солди. Аслида, мактабда ишлаш билан бирга оилада 5 ўйл 3 қизни тарбиялагани, уларнинг барчасини олий маълумотли килиб ўқиттани, бунинг учун рафиқаси Сангалатхон ая билан қанча-қанча куну тунларни бедор ўтказгани ҳақида соатлаб гапирса бўларди. Келинг, шу ўринда лавҳамиз қаҳрамонининг дўстларидан бирининг дил сўзлари кулоқ тутайти.

Облокул Усмонқулов — Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган журналист:

— Шарифжон билан ҳозирги Фитрат (илгариги Чолмўйин) номли маҳалла худудида жойлашган ўша пайтлардаги А.Макаренко номли 5-ўрта мактабда 7-синифчага бирга ўқиганмиз. У ўшлигидан табитан жуда камтар. Ҳатто чумолига ҳам озор бермайди, ҳаммага яхшилик қилигиси келди. Одатда, муваллимлар сал асабиёрик, чўрткесароқ бўлишиади. Аммо менинг дўстим ўна эмас. Ҳар кандай вазиятда ҳам оғир, вазмин бўлишига интилади. У сизга ўзи ҳақида макоҳа ёзишинингизга ҳандай килиб руҳҳас берди, ҳайронман. Чунки шунча ийшаб, бирор марта менга бундай имконият бермаган эди.

Аслида, бундай фидори одамлар ҳақида, менимча, соатлаб гапирши мумкин, бир томонни айтсангиз, бошха ҳислати қолиб кетгандай бўлаверади. Аммо бир ҳақиқати айтмасам бўлмайди. Шекилли, шекилли. Ўта камтар, тортинчоклиги тутфайлими, билмадим, узоқ йиллар ўқитувчига:

— Шарифжон Кўзибоевнинг гапларини тинглайтириб, у кишининг самимигани, камтарилиги, ички маданиятига тан бердим. Отахон ўзи ҳақида кўп гапирмади. Факат қисқагина қилиб: "Одамлар, эл назаридан колганимиз ўй".

Аммо менинг дўстим ўна эмас. Ҳар кандай вазиятда ҳам оғир, вазмин бўлишига интилади.

У сизга ўзи ҳақида макоҳа ёзишинингизга ҳандай килиб руҳҳас берди, ҳайронман. Чунки шунча ийшаб, бирор марта менга бундай имконият бермаган эди.

Аммо менинг дўстим ўна эмас. Ҳар кандай вазиятда ҳам оғир, вазмин бўлишига интилади.

Шарифжон Кўзибоевнинг гапларини тинглайтириб, у кишининг самимигани, камтарилиги, ички маданиятига тан бердим. Отахон ўзи ҳақида кўп гапирмади. Факат қисқагина қилиб: "Одамлар, эл назаридан колганимиз ўй".

Аммо менинг дўстим ўна эмас. Ҳар кандай вазиятда ҳам оғир, вазмин бўлишига интилади.

Шарифжон Кўзибоевнинг гапларини тинглайтириб, у кишининг самимигани, камтарилиги, ички маданиятига тан бердим. Отахон ўзи ҳақида кўп гапирмади. Факат қисқагина қилиб: "Одамлар, эл назаридан колганимиз ўй".

Аммо менинг дўстим ўна эмас. Ҳар кандай вазиятда ҳам оғир, вазмин бўлишига интилади.

Шарифжон Кўзибоевнинг гапларини тинглайтириб, у кишининг самимигани, камтарилиги, ички маданиятига тан бердим. Отахон ўзи ҳақида кўп гапирмади. Факат қисқагина қилиб: "Одамлар, эл назаридан колганимиз ўй".

Аммо менинг дўстим ўна эмас. Ҳар кандай вазиятда ҳам оғир, вазмин бўлишига интилади.

Шарифжон Кўзибоевнинг гапларини тинглайтириб, у кишининг самимигани, камтарилиги, ички маданиятига тан бердим. Отахон ўзи ҳақида кўп гапирмади. Факат қисқагина қилиб: "Одамлар, эл назаридан колганимиз ўй".

Аммо менинг дўстим ўна эмас. Ҳар кандай вазиятда ҳам оғир, вазмин бўлишига интилади.

Шарифжон Кўзибоевнинг гапларини тинглайтириб, у кишининг самимигани, камтарилиги, ички маданиятига тан бердим. Отахон ўзи ҳақида кўп гапирмади. Факат қисқагина қилиб: "Одамлар, эл назаридан колганимиз ўй".

Аммо менинг дўстим ўна эмас. Ҳар кандай вазиятда ҳам оғир, вазмин бўлишига интилади.

Шарифжон Кўзибоевнинг гапларини тинглайтириб, у кишининг самимигани, камтарилиги, ички маданиятига тан бердим. Отахон ўзи ҳақида кўп гапирмади. Факат қисқагина қилиб: "Одамлар, эл назаридан колганимиз ўй".

Аммо менинг дўстим ўна эмас. Ҳар кандай вазиятда ҳам оғир, вазмин бўлишига интилади.

Шарифжон Кўзибоевнинг гапларини тинглайтириб, у кишининг самимигани, камтарилиги, ички маданиятига тан бердим. Отахон ўзи ҳақида кўп гапирмади. Факат қисқагина қилиб: "Одамлар, эл назаридан колганимиз ўй".

Аммо менинг дўстим ўна эмас. Ҳар кандай вазиятда ҳам оғир, вазмин бўлишига интилади.

Шарифжон Кўзибоевнинг гапларини тинглайтириб, у кишининг самимигани, камтарилиги, ички маданиятига тан бердим. Отахон ўзи ҳақида кўп гапирмади. Факат қисқагина қилиб: "Одамлар, эл назаридан колганимиз ўй".

Аммо менинг дўстим ўна эмас. Ҳар кандай вазиятда ҳам оғир, вазмин бўлишига интилади.

Шарифжон Кўзибоевнинг гапларини тинглайтириб, у кишининг самимигани, камтарилиги, ички маданиятига тан бердим. Отахон ўзи ҳақида кўп гапирмади. Факат қисқагина қилиб: "Одамлар, эл назаридан колганимиз ўй".

Аммо менинг дўстим ўна эмас. Ҳар кандай вазиятда ҳам оғир, вазмин бўлишига интилади.

Шарифжон Кўзибоевнинг гапларини тинглайтириб, у кишининг самимиг

МУШОҲАДА

Инсоннинг етук камол топишида маънавиятнинг ўрни бекеёс. Билим ва ақдунинг олтини калити десак арзиди. Чунки тафаккур ва маърифатсиз инсондан ўзлини англаш — Ватанга садоқат, миллатпарварлик, миллий қадрият, юксас ахлоқий сифатлар, фидойлиник каби эзгу түйгүлар талаб этиши кумга сув қўйғандек изисиз кетиши ани.

Маънавият, аввало, оиласда шаклланади, оиласда илдиз отади. Уғил-қизларга беш ёшгача берилган тарбия умранинг сўнгига қадар таъсир этади дейишади. Ота-она назоратида бўлган бир ёшли болакайга ёзтибор беринг. Нутки шаклланмаган бўлса-да, катталарга салом берин ёки хайрлашиби хакида сўз кетганди, кўлчаларини беихтиёр кўксига қуяди, кўлчаларни силтаб хайрлашиби. Дастурхон атрофидаги ўтирганингизда “тегма”, деган бўйргингиз қайта-қайта тақорланаёт, дастурхондаги нарсаларга имкон қадар кўл чўзмаслика ҳаракат қўйади. Бу билан боланинг сабр-қаноати, диккати, иссиқ-совуқни, яхши-ёмон нарсаларни ажратади олиши, ота-она сўзига қўюқ тутиши, бир сўз-ла айтганда, оила тартибига риоя этиши шаклланади.

Бироқ: “Бола подшоҳ, кўյвер, истаганини килисан, катта бўлса йўлнинг солиб оласан”, дегувчилар керагидан ортиқ топилади, десак, янгишмаймиз. Ривоятларда кептирилган тарбиявий аҳамиятга эга ўйтди деярли барчамига таниш. Яъни тулғанинга бир ой бўлган чақалокни ота-онаси донишманд ҳузурига олиб борибди. “Болалимиз етук инсон бўлиши учун қандайдар тарбия беришимиш керак, маслаҳат берсангиз”, деб сўраганларида, донишманд: “Тарбия беришга бир ой кечиқбисизлар”, деган экан. Бу бежизга эмас, албатта.

Фарзандлар улгайборнинг сарни уларга бериладиган тарбия кўнкимларни ҳам кенгайб боради. Шубҳасиз, ўз навбатидаги ўғил-қизлар талаби ҳам ортади. Миллый тарбиямизга кўра эрта тонгдан юзини ювиб ўзидан катталарга салом бериш, дастурхон неъматларига катталардан аввал кўл өзатаслик, пала-партиш овқатланмаслик, шошилиг турган бўлса-да, катталардан рухсат олиб ўрнидан кўзгалиш каби бир катор оила даврасидаги коидадар борки, бу ўзлигимизга хос қадриятдир. Мазкур сўзлар айни фурсатда кимгадир эриши тулиши мумкин. Бироқ бу конун-коидарнинг барчасида катталарга хурмат, овқатланни маданияти, ўзини тутиш одоби мұжассам. Бу ҳам маънавий тарбиянинг илк босқичларидан бирориди.

Айтишларича, буюк шоҳ ва саркарда Амир Темур бобомизнинг бир одати бор экан. Яъни, у қайси бир хонадонда меҳмон бўлса, имкон топли ўша хонадоннинг оила атэзоларни, фарзандлари олдига ёзилажак дастурхонга ётибор қаратар, фарзандларнинг ўзини тутиши,

муомаласига қараб ўша оилага баҳо берар экан. Демакки, оиласада дастурхон тартиби, бекаларимизнинг бу борадаги дид ва пазандалиги, ўғил-қизларнинг дастурхон одобига риоя қилиши оиласидан.

Ўғил-қизнинг илк бора мактабга йўл оляпти. Бу кувончи ва ҳаяжон хотиронгизга муҳрланиб қолиши тайин. Шу ондан ёзтиборан фарзанднингизнинг муаллим-устозларга нисбатан хурматда, синфодо дўстларни билан ахол-иноқлида, китоб ва ўқув корулларнинг ёзтибори бўлишида, мактабига интилиб туршида сизнинг ўрнингиз бекеёс. Бу болангиз

тоблардан жой олганини яхши биламиш. Шу сабаб, бола телефона тобе бўйлиб қолмасидан аввал китобга мехр кўйдириш лозим. Бунинг учун оиласада катталар вақт ахротиши шарт. Улар ҳали ҳарф танимай туриб, қизиқарли шеър ва эртакларни ифодали ва таъсирли оиласада оиласада оиласада.

Ўғил-қизларнига ўзига ўтказишига, китобсевар бўлишига замин яратади. Бу эзгу амалларда нафакат ота-оналар, балки бобо-бувларнинг ҳам ўрни бекеёс.

Аммо афсуски, кўп оиласада бунинг аксина кўриш мумкин. Оналар ишчи-хизматни

лий қадриятларимизга беътибор ва нописанд бўлади.

Ўғил-қизлар тарбияси ҳакида сўз кетганди, уларни беътибор қолдирмаслик, телефон зараридан узоқлаштириш, фойдалари машғулотлар билан билиш ҳакида кўп гапирамиз. Болалар улгайб боргани сари қизиқишига қараб спорт ва турли тўғаракларга, тил курсларига беришини ота-оналар афзан билшиши. Бу ўғил-қизларнинг соглом улгайши, тафаккури кенгайшиши ва билимни булиши учун зарур, албатта.

Мана шу эзгу амаллар каторида уларнинг табиатга мехр кўйишлари ҳам фойдалари машғуларимизнинг бой меросига таяномиз.

Маънавий камолотни ахлоқий тарбиясиз тасавур этиш мушкул. Айнида, Шарқ алломатлари бунга катта аҳамият қаратади. Шунингдек, мутафаккирларнинг фикрига кўра, инсоннинг одоби ва хуликинин мәърифати, билимдонлиги билан узвий бояғлиқ. Фарзандларимизни тарбиялашда уларнинг ўғитларига риоя қилиш кайси бир даврда бўлмасин, катта аҳамиятга эга. Давлатимиз раҳбари таъкидлаб ўтгандаги ридек: “Еш авлодни тарбиялаши вазифаларини амалга оширишда биз асрлар мобайнинда шаклланган миллий анъаналаримизга, аждодаримизнинг бой меросига таяномиз”.

Инсонийликни маджид этганни тарбиянида Саъдий Шерозий ўз асрларида ахлоқий тарбияни биринчи ўринга қўяди. Фарзандларга ўшиликдан одоб-ахлоқдан тарбия бериш жоизлигини таъкидлайди. Унинг ушбу сатрлари фикримиз далилидир:

Кимгаки ўшиликдан берилмас одоб, Улгайгач бўлади баҳтсиз, дили ғаш. Ҳўл ноёда эзилар, қай хилда эгсан, Қуруқни тўғрилар фақат ўт-оташ.

Жадидчилик ҳаракатининг илгор вакилларидан бўлган маърифатларни аллома Абдурауф Авлоний мамлакат тараққиётни давлатнинг курдатли бўлиши ёш авлод тарбиясига ҳар жиҳатдан бояғлиқ деб ҳисоблаган. “Юртравники, аввало, унинг фарзандларига, уларнинг маънавий ва жисмоний камолотига бояғлиқ. Илм ва эзгу форуҳида шаклланади. она ютира тилига мухаббат ўтигонади, садоқат карор топади. Бу фазилатларизи комил инсонни тасаввур этиб бўлмайди”, деган фикрни илгари суради.

Маънавий комилликка эришиш ҳакида узик сўз юритиши, алломаларимизнинг фикрини кўп-лаб келтиришимиз мумкин. Сўзимизни мухтасар килиб, яна мильлатларни олмади Абдурауф Фитратнинг доно сўзларига юзланамиз. Аллома “Раҳбари нахот” асаради ёш авлодни тарбиялаш тўғрисида қуидаги фикрларни билдирган: “Дунё курашнинг умумий майдонига ўхшайди ва бу майдоннинг бузрук пахлавонларни инсонлардир. Бу курашда голиб кишиш учун ух хиролга эга бўлиши керак. Биринчиси “Саломатлик”, иккинчиси “Соғлом фикр”, учинчиси “Ахлоқи сано” (олий ахлоқийлик). Болаларни баркамол қилиб вояға етказиши учун унинг тарбиясига фақат оиласигина жавобгар бўлмасдан, бутун миillat аҳли жавобгардир”.

Дарҳакиқат, истиқболимиз эгаларининг маънавий камолотишига барчамиз масъулимиз. Фафлданнан йирок миллатларни инсон борки, келажак авлод истиқболига бел боғлаши шарт. Зоро, бу Ватанимиз тақдир, мамлакатимиз тараққиётни, миллий қадриятларимиз устуворлиги йўлида фидойи бўлмок шарафидир.

Зулфия ЮНОСОВА

МАШҒУЛОТ

нинг меҳр ила илм олиши, масъулиятни хис килиши, маънавий камолотида саломкни ўрин тутади. Бола илм даргоҳига мехр кўйдими, улгайгани сарни фанларни кунт ва иштиёқ билан ўзлаштириб боради. Устоzlари ва албатта, сизнинг саъй-ҳаракатингиз или она замини тарixiga бўлган қизиқиши, она тилига бўлган мұхаббати, ўненинг ахлақи тарбиянига ўзини тутади.

Бу борада Туркистон жадидчилик ҳаракатининг улкан намояндадаридан бирни Абдурауф Фитратнинг доно фикрини келтириши жуда ўрнинидир: “Халқнинг аниқ мақсад сари ҳаракат қилиши, давлатманд бўлиши, баҳтили бўйли иззат-хурматли толиси, жаҳонгир бўлиши ёки заиф бўлиб хорликка тушиши, баҳтизлик юнини тортиши, ётибордан қилиши, узгларга тобе ва кул, асир бўлиши уларнинг ўз ота-оналаридан болалиқда олган тарбияларига бояғлиқ”.

Дарҳакиқат, болалиқда олинган маънавий тарбия: яхши хулқ, тўғрисуслик, ор-номус, ватанпарварлик, садоқат, интилувчаник, китобга мехр, покизалик, хушмомаллик каби бир катор эзгу тўйиғи ва эзгу амаллар тошга битилгандек гап, яъни ҳаёт тўфонларидан ювилиб, ўйк бўйли кетмайди. Шубҳасизки, бу инсоний фазилатлар фарзандларимизда шаклланishi, мустаҳкамланиб бориши учун, аввало, биз катталар ушбу талабларга риоя қилишимиз, бу борада уларга ўрнак бўлишимиз керак.

Мана шу гўзал кўнкимларнинг барчаси ки-

бўладими ёки уй бекасими, боласи ҳархаша қилмаслиги учун унинг кўлига хориж қўшиларни ва мультифильмлари киритилган телефон тутқазиб кўяди. Бу ғафлат юки онапарданинг ўз кўли билан боласи самолатмилигига пуртетиши, фикран заиф бўлиши ва оммавий маданиятга кул бўлишига ўй очиб беради. Ранг-баранг ва шовқин-суронли, маънавийдан йирок бу қўшик ва мультифильмларга ўрганган ўй-кўз борки, китобга мехр кўйши тутул, билим олишига бўлган иштиёқи пасади. Ўз навбатидаги дарҳакиқатида шаклланади. Бу мавзуди тарбиянига ўзини тутади, ота-она ва тарбияларига бояғлиқ.

Буладими ёки уй бекасими, боласи ҳархаша қилмаслиги учун унинг кўлига хориж қўшиларни ва мультифильмлари киритилган телефон тутқазиб кўяди. Бу ғафлат юки онапарданинг ўз кўли билан боласи самолатмилигига пуртетиши, фикран заиф бўлиши ва оммавий маданиятга кул бўлишига ўй очиб беради. Ранг-баранг ва шовқин-суронли, маънавийдан йирок бу қўшик ва мультифильмларга ўрганган ўй-кўз борки, китобга мехр кўйши тутул, билим олишига бўлган иштиёқи пасади. Ўз навбатидаги дарҳакиқатида шаклланади. Бу мавзуди тарбиянига ўзини тутади, ота-она ва тарбияларига бояғлиқ.

Махмуджӯха БЕҲБУДИЙ

“Тўй ва таъзияга сарф килинатурган оқчаларимизни биз, туронийлар, илм мўлиға сарф этсан, оврупойиларида тараққиёт этмиз”.

Халқимиз ўйн-кулги, межмони-возлик, байрам-у тантанани севади.

Туғилишдан тортиб, вафотчага маросим-у үрф-одатлар куршовида яшаймиз: чилла саклаш, бешик тўй, суннат тўй, никор тўй, кумус тўй, оптим тўй таъзозалар. Бу каби маросимлар мөтёрида ўтказиса майли-ку-я, аммо куюшондан чиқсанларга зоримизни айтб, зўримизни кўрсатолмай қола-верамиз.

Ҳадимда яшаб ўтган адид Сайфи Саройи тўй ҳақида шундай деди: “Тўй улуф юмудидир. Лекин бу юмуддан маннанинг ўйлида фойдаланмак киёмат-қўйим иштирекидир. Беҳуда чиранин белни синидиради, дейдилар, шароит бўлмасда, карз эвазига ўтгайтган дабдабали тўйлар ҳаҷача инсоннинг йиллаб топган пулни бир кунда севади. Эхъе, давом этиради десам, бармоқларим етармикин? Ажабланарлиси эса кўп-лаб инсонларнинг бар мосимларда ода-тий ходек баҳо берисиди. Аёлларнинг табиатин ҳою ҳавас, ҳашаматта мөйиллигини озигина тушунса бўлар, лекин бу холатда унинг жиловини тортадиган эр-қаклар-чи? Томошибан бўлиб турасиди. Ҳадимда яшаб ўтган адид Сайфи Саройи тўй ҳақида шундай деди: “Тўй улуф юмудидир. Лекин бу юмуддан маннанинг ўйлида фойдаланмак киёмат-қўйим иштирекидир. Беҳуда чиранин белни синидиради, дейдилар, шароит бўлмасда, карз эвазига ўтгайтган дабдабали тўйлар ҳаҷача инсоннинг йиллаб топган пулни бир кунда севади. Эхъе, давом этиради десам, бармоқларим етармикин? Ажабланарлиси эса кўп-лаб инсонларнинг бар мосимларда ода-тий ходек баҳо берисиди. Аёлларнинг табиатин ҳою ҳавас, ҳашаматта мөйиллигини озигина тушунса бўлар, лекин бу холатда унинг жиловини тортадиган эр-қаклар-чи? Томошибан бўлиб турасиди. Ҳадимда яшаб ўтган адид Сайфи Саройи тўй ҳақида шундай деди: “Тўй улуф юмудидир. Лекин бу юмуддан маннанинг ўйлида фойдаланмак киёмат-қўйим иштирекидир. Беҳуда чиранин белни синидиради, дейдилар, шароит бўлмасда, карз эвазига ўтгайтган дабдабали тўйлар ҳаҷача инсоннинг йиллаб топган пулни бир кунда севади. Эхъе, давом этиради десам, бармоқларим етармикин? Ажабланарлиси эса кўп-лаб инсонларнинг бар мосимларда ода-тий ходек баҳо берисиди. Аёлларнинг табиатин ҳою ҳавас, ҳашаматта мөйиллигини озигина тушунса бўлар, лекин бу холатда унинг жиловини тортадиган эр-қаклар-чи? Томошибан бўлиб турасиди. Ҳадимда яшаб ўтган адид Сайфи Саройи тўй ҳақида шундай деди: “Тўй улуф юмудидир. Лекин бу юмуддан маннанинг ўйлида фойдаланмак киёмат-қўйим иштирекидир. Беҳуда чиранин белни синидиради, дейдилар, шароит бўлмасда, карз эвазига ўтгайтган дабдабали тўйлар ҳаҷача инсоннинг йиллаб топган пулни бир кунда севади. Эхъе, давом этиради десам, бармоқларим етармикин? Ажабланарлиси эса кўп-лаб инсонларнинг бар мосимларда ода-тий ходек баҳо берисиди. Аёлларнинг табиатин ҳою ҳавас, ҳашаматта мөйиллигини озигина тушунса бўлар, лекин бу холатда унинг жиловини тортадиган эр-қаклар-чи? Томошибан бўлиб турасиди. Ҳадимда яшаб ўтган адид Сайфи Саройи тўй ҳақида шундай деди: “Тўй улуф юмудидир

Маъмур Бозор АЛИ

ШЕЪРИЯТ

Яшаш – тикан ичра юриб гул термак...

ҚИШЛОҚ ТОНГИ

Янги кун ташвишин қанотга ортиб, Қўшлар тарк этар шох-у бутонки. Ҳовлиқма хўролзлар томогин йиртиб, Уйкудан уйготар сокин қишлоқни.

Тун бўйи мудраган супурги энди Келинчак кўлида ўйнайди бурро. Чилласи чиқмаган сувунни кўриб, Қўшалар ўзига беради оро.

Кипригин очмаган гулни ўйкуда Шўх сабо эркалаб, бир ўпид утар. Повувлаб согилган сунтинг рангидан Тонгнинг ранги оппоқ оқариб кетар.

2000 йил, 4 декабрь

КОР ВА ГУЛ

“Хаттинг аро узоринг сабза ичидаги лола...”
Захирiddин Мухаммад Бобур.

Юз очибди бир чечак шухшот, Эрта кўқлам қорлап кўйнида. Биз учрашдик шундай, гўёки туш — лол, Шум тақдирнинг кўр ўйинида.

Сен — ўша гул!.. Чиройга тўлиб, Кўрк берасан ўстган жойинга. Мен эса — қор, ишқинча эриб, Синги кетгум сенинг пойингга.

2021 йил

КИМ ТИРИК ЭКАН...

Собиқ Шўро даврида ҳар хил “доҳийлар” ва инқолобчилар суратлари ҳамма жойга, шу жумладан, чойхоналарга ҳам осиб қўйилаверарди

Ўтганлар буюким, оддийми аммо, Тирикларга эрмак бўлишади жим. Ана тўртла чойхўр эснаб шу дамда Ўтганлар устидан чиқарар ҳукм.

Деворда суратлар туради чанг босиб, Даврда-чи қизиб бораф сафсата. Ҳалиги тўртта чойхўр, денг, авжига олиб, Бокийлик ҳақида сўқар фалсафа.

Тарих силосласи, ўтмиш қаърида, Не тақдирку қисмат кетмишдир копиб. Оддийгина кувонч ташвиши билан Ким тирик экан — ўшадир ғолиб.

ҚАБРИСТОНДА

Бунда ҳукмондир сукунат, тупроқ, Кўпроқ надомат, кўпроқ “ox-box”. Ҳудди бозор каби бандалар гирён, Лек савоб сотилимас, олинмас гунон.

БЕМОРХОНАДА

Бу ерда ўлниминг шарпасин сезиб, “Умр — азиз!” деб ўйлаб қоласан. Йўқотган соглигинг баҳона бўлиб, Үз қадр-кимматинги билиб оласан.

ЎРТАМИЗДА ПАРДА ТОРТИЛГАН

Йўлдан ўтасан гулдек товланиб, Кўчалар айрилар ҳаловатидан. Юрақда ногаҳон ишқ оловланниб, Термулиб тураман парда ортидан.

Қаршимдан тезигина кетасан ўтиб, Бор-йўги ҳам ўзи беш-олти қадам. Қадаминг товуши юракка етиб, Жозибага тўлар бир зумда олам.

Борлигинг — мўъжиза, сирли бир ҳилқат, Дунёнинг бисоти — чиройинг, ишқинг. Ўртамиза парда тортилган факат, Фақат оламлар бор... нах ўн саккиз минг.

2016 йил

МУНОЖОТ

Айтмасам, ҳеч бўлмайди, Гоҳо музман, гоҳо чўр. Андиша йўл қўймайди — Айтмоқа ҳам илож йўк.

Айтольмайман, айтмайман, Айтадиган сўзимни. Ўзгаларни сақлайман, Фидо қилиб ўзимни.

Тишига босиб тишимини Тирагиман газабдан, Қачончага яшашар Улар бизнинг ҳисобдан?!?

Билгувисан, Аллоҳим — Бўлмас бир сўз дегани. Энди ўзинг ҳукм кил, Кўпнинг ҳаққин еганин.

2016 йил

АЖАБ

Бошимиз айланар ғавоқ кўпидан, Ҳар ким сўзлатай бор-у йўғидан. Охиратни ҳеч ким ўйламас, гарчи Ҳар кун кимдир учар ажал ўқидан.

2001 йил 10 август

ЖАВЗО

Кўш қиздирмоқнинг ҳадисин олди, Пуфлаб, ўйнаб оғзин кўйидир шамол. Кунига неча бор тусланиб колди, Дала эркатоий — арзанда никол.

Бир четда занг босиб ётиш пайтимас, Ҳосил тақдирин ҳал этар ҳар он. Бир зумга, шундек дала пойда, Тик турган ҳолида мудрайди кетмон.

Қилт ётмай туриби туяларнинг барги, Дехқонни сояди чорлайди хузур. Ўз бахтидан масрур аёл сингари, Дапалар юзидан таралади нур.

2001 йил, май

ИШҚ ОТАШИ

Фақат замин узра тириклик — Ҳеч ким вожифа эмас бу сирдан. Минглаб олам ичра суюкли — Фақат замин яшнагай нурдан.

Нур борки, бор ҳарорат, ором, Асли олов — тириклик боши. Инсон наслин этирги давом, Илоҳий куч — ишқ оташи.

Қалб ишқ учун яралган азал, Ишқиз савол топласин, ё раб! Олов ёнса — гул мисол гўзал, Агар сўнса — кул каби ҳароб.

2006 йил

ПОСАНГИ

Оламки бир сирни ниҳоний этмиш, Кўр, гулнинг баданин тиконли этмиш. Ўзининг муаллак турмоги учун Яхшига ёмонни посанги этмиш.

ҚИШЛОҚ ЙЎЛЛАРИДА

Ҳаммаси жайдари, жўн бу ерларда, Фўяди кўммагил сен алғичалик. Жонинг сувдек эриб оқар терларда — Кетмайди бу ерда олифтачилик.

2006 йил

гудаги қиёфасига қараб туриб, яна беихтиёр туфлаб юборди...

— Дадаси, нега доим шундай қиласиз?

Фавқулодда берилган бу савол уни бир зумга гангидти. Аёлига қараб туриди-да: “Сабабини билмаганин яхши”, деб туфлисини кийди.

— Болаларингиз ҳам доим менга шу саволни беради...

У жойда тўхтаб қолди ва аёлининг кўзларига қарди.

— Сен ҳам мэндай ишласанг ва ойнада кўзларинг тириклигидан яшниб, Ҳонни ютиб, жоним, сени ютқаздим, Үмр савдосида.

Гар келсанг, азизим, осмон кулгайдир,

Бу — ярим кўнгуннинг жоми тўлгайдир,

Жонларга жон битар, дардлар ўлгайдир,

Ошиқ сиймосида.

Холиёр САФАРОВ

ришин ҳам одат қилди. Ипдай эшилиб, чирайлаб, турланиб, тусланиб келаётган сўзларига ўзининг да маҳмилёлиги ортиб борар, олишлардан масъ бўлиб, сўзининг жозибасини янада оширади.

Бир куни яқинда ишга келган ходими хонасига чакириб, тайёлралан хибобидаги камчиликларни тушунтираётган эди, хос телефони жиринглаб колди. Ходимга “жим” ишорасини қилиб, гўшакни олди ва “Таксирим” деб аввалига куюқ сўзларди, сўнг: “Сиз айтсангиз, бис ҳаммасини есть қилимас, устоз! Сиз борки, биз шундай бахтий бўлиб юрибимизда. Хурматнинг чексиз, тақсирим, бозимизда омон бўлинг!” деб шу қадар усталик билан ҳар бир сўзга зарбоф тўн кийизиб жавоб бердик, уларнинг сухбатига соме бўлиб ўтирган ходимнинг азойи бадани қизиб кетди. Суҳбат тугағач, у бўйинбогини сенек бўшибати, миғидга жилмайди, боз иргаб қўйди. Уни кузатиб турган ходимига “Калай!” дегандек кўз остидан бокди. Бундай тиёлғемалика үрганмаган йигит:

— Улямайзисиз? — деди ва қоғозларини ҳам олмасдан чиқиб кетди.

Шунда у музлаб қолди... Гўё юзига тарсаси үрлигандек бўлди. Бир муддат қимир этмай, ходими чиқиб кетган эшикка тикилиб тургач, ўрнидан турди ва остоңадаги кўзига қаршишига бориб, ўзига рўйистор разм согди, аммо осилнган қоқиқларни остидан ҳақриб бокиб турган нигоҳларига дош беролмади ва яна ойнадаги кўзларига қараб тубоф бўлди. Пастлағи очиб кетаётган туплуғини кузатиб турдиган, ёш, тирмизак “бетамиз ва бетамиз” деб тарсаси үрлигандек бўлди. Шу қадар үзгариб кетди.

Шунда у музлаб қолди... Гўё юзига тарсаси үрлигандек бўлди. Бир муддат қимир этмай, ходими чиқиб кетган эшикка тикилиб тургач, ўрнидан турди ва остоңадаги кўзига қаршишига бориб, ўзига рўйистор разм согди, аммо осилнган қоқиқларни остидан ҳақриб бокиб турган нигоҳларига дош беролмади ва яна ойнадаги кўзларига қараб тубоф бўлди. Пастлағи очиб кетаётган туплуғини кузатиб турдиган, ёш, тирмизак “бетамиз ва бетамиз” деб тарсаси үрлигандек бўлди. Шу қадар үзгариб кетди.

Шунда у музлаб қолди... Гўё юзига тарсаси үрлигандек бўлди. Бир муддат қимир этмай, ходими чиқиб кетган эшикка тикилиб тургач, ўрнидан турди ва остоңадаги кўзига қаршишига бориб, ўзига рўйистор разм согди, аммо осилнган қоқиқларни остидан ҳақриб бокиб турган нигоҳларига дош беролмади ва яна ойнадаги кўзларига қараб тубоф бўлди. Пастлағи очиб кетаётган туплуғини кузатиб турдиган, ёш, тирмизак “бетамиз ва бетамиз” деб тарсаси үрлигандек бўлди. Шу қадар үзгариб кетди.

Шунда у музлаб қолди... Гўё юзига тарсаси үрлигандек бўлди. Бир муддат қимир этмай, ходими чиқиб кетган эшикка тикилиб тургач, ўрнидан турди ва остоңадаги кўзига қаршишига бориб, ўзига рўйистор разм согди, аммо осилнган қоқиқларни остидан ҳақриб бокиб турган нигоҳларига дош беролмади ва яна ойнадаги кўзларига қараб тубоф бўлди. Пастлағи очиб кетаётган туплуғини кузатиб турдиган, ёш, тирмизак “бетамиз ва бетамиз” деб тарсаси үрлигандек бўлди. Шу қадар үзгариб кетди.

Шунда у музлаб қолди... Гўё юзига тарсаси үрлигандек бўлди. Бир муддат қимир этмай, ходими чиқиб кетган эшикка тикилиб тургач, ўрнидан турди ва остоңадаги кўзига қаршишига бориб, ўзига рўйистор разм согди, аммо осилнган қоқиқларни остидан ҳақриб бокиб турган нигоҳларига дош беролмади ва яна ойнадаги кўзларига қараб тубоф бўлди. Пастлағи очиб кетаётган туплуғини кузатиб турдиган, ёш, тирмизак “бетамиз ва бетамиз” деб тарсаси үрлигандек бўлди. Шу қадар үзгариб кетди.

Шунда у музлаб қолди... Гўё юзига тарсаси үрлигандек бўлди. Бир муддат қимир этмай, ходими чиқиб кетган эшикка тикилиб тургач, ўрнидан турди ва остоңадаги кўзига қаршишига бориб, ўзига рўйистор разм согди, аммо осилнган қоқиқларни остидан ҳақриб бокиб турган нигоҳларига дош беролмади ва яна ойнадаги кўзларига қараб тубоф бўлди. Пастлағи очиб кетаётган туплуғини кузатиб турдиган, ёш, тирмизак “бетамиз ва бетамиз” деб тарсаси үрлигандек бўлди. Шу қадар үзгариб кетди.

Шунда у музлаб қолди... Гўё юзига тарсаси үрлигандек бўлди. Бир муддат қимир этмай, ходими чиқиб кетган эшикка тикилиб тургач, ўрнидан турди ва остоңадаги кўзига қаршишига бориб, ўзига рўйистор разм согди, аммо осилнган қоқиқларни остидан ҳақриб бокиб турган нигоҳларига дош беролмади ва яна ойнадаги кўзларига қараб тубоф бўлди. Пастлағи очиб кетаётган туплуғини кузатиб турдиган, ёш, тирмизак “бетамиз ва бетамиз” деб тарсаси үрлигандек бўлди. Шу қадар үзгариб кетди.

Шунда у музлаб қолди... Гўё юзига тарсаси үрлигандек бўлди. Бир муддат қимир этмай, ходими чиқиб кетган эшикка тикилиб тургач, ўрнидан турди ва остоңадаги кўзига қаршишига бориб, ўзига рўйистор разм согди, аммо осилнган қоқиқларни остидан ҳақриб бокиб турган нигоҳларига дош беролмади ва яна ойнадаги кўзларига қараб тубоф бўлди. Пастлағи очиб кетаётган туплуғини кузатиб турдиган, ёш, тирмизак “бетамиз ва бетам

МУЛОҲАЗА

Дундаги энг чиройли мато атлас бўлса, унинг тайёрланишига сарфланадиган меҳнат, маҳорат, заҳмат, қаноат, меҳру муҳаббат даражалари ҳам шунга яраша. Бу четдан қаранг одам — менинг фикрим.

Атласнинг кашф этилиши, нақш-гуллари билан боғлиқ ҳикоятлар, афсоналар кўп. Шу билан бирга, кузатувларимга асосланиб айтаман, аксарият ўзбек аёлининг ҳётида атлас билан боғлиқ орзулар, воқеалар, унтилмас лаҳзалар оз булмаса керак.

Энг куюк ранглардаги ҳакиқий камалакларни Марғилон кўчаларида болалигимдан кўриб ўстгандекман. 1960-йиллар... „Янги бօғ“ маҳалламиздан катта кўчага чиқиб икки километрлар масофада бўлган мактабим томонга юрсан ҳам ёки унга қарама-қарши томон шаҳар марказига йўлум тушиш ҳам, пиёдалар билан автоловлар йўлуни ажратиб турди-ган каттаға кичик дараҳтлар қатори бўлаб тортилган ипаклар боғламларини, уларни текислаб, тароқлаб юрган қаҷоқни, юзлари нурли отахонларни кўрардим. Майн сочдек ингичка-ю ҳарир ипак топаларидан тайёрланган бу боғламларни „абрбанд“ дейишарди; яъни „боғланган булултар“ маъносида. Нега бундай аташган, ахир булултар факат оқ, кулранг бўлади-ку!

Балки, ҳунарни санъатга айлантирган косиб аждодларимиз булултарни күёш нурлари ёриб ўтганда хосил бўладиган камалакка кўрсан атлас тўкишига тайёрлаб банд-банд қилиб кўйилган.

Асрлар давомида ҳамма жараёнлари хонадон шароитида бажарилган бўлса-да, ранглар мутаносиблиги, гуллар нақшларнинг жой-жойига тушиши, ишагу арғончининг мислив жекирин ва текис тўкилганни билан дунё гўзаплисевларини хайратта солиб келган хонаятас — XXI асрда ҳам ўзбекистоннинг бетакор, бетимсол бир киёфаси.

„Мадраса таълимини олган, ёшлидан косиб бўлган отам мулла Муҳаммадон Марғилон „Атлас“ ишлаб чиқариш бирлашмасида ишлаганларидан, кечки пайтлар овқат олиб борадим. „Галантар цехи“ дейишарди, тўкилиб тайёр бўлган атлас матолар бу щеҳда, содда қилиб айтганда, дазмолланарди. Купоч етмас иккита темир чўйдек ғалтаклар бир-бираша ишқалганголда айтланар, оҳор сепилган матолар уларнинг орасидан ўтиб, ишқинчи томонидан ойнадек яраклаб чиқари. Бу баланд, ишлаб чиқариш асбобу искунларни тифис бўлган хонада нафақат темир анжомлар, ҳаволаргача ёнаётганга ўхшарди. Ишчилар тинмай музед сув ишқарди. Дадам ўша вал (ғалтак) лардан чиқаётган атласларни ҳар куни ўн соатлаб кузатиб, тўрилаш, таҳлаб турардилар; нафақага чиқадиган йиллари баҳорда қизилўнгач саротонга учраб, ёзда вафот этиларди.

Бугун битта чит матонинг бўйларда босила-диган гулига ёнғоцеде кеттаганида янгилек киритганга ҳам муаллифлик ҳукуки берилади. Кўз ўнгидам Марғилон бозорларида, „Атлас“ ишлаб чиқариши бирлашмас кўргазма запада кўрганларим ўтади: „Барги қарам“, оқ-кора қизил, сарик „Ябас“, „Намозшомгул“, „Кремль“, „Шоҳмот“, „Яхудий“, „Наврӯз“, „Тобус“... Биргина қадими „Барги қарам“ гулларни, нақшини, рангини асрлар давомида аёлу қизларга бирдек севимли бўладиган даражага кеттиргучча, қанча қосиб боబоларимиз меҳнати изланниша бўлган скенлар?

Лекин бизнинг авлодга айни атлас ярашадиган йилларда „Кремль“, „Шоҳмот“, „Яхудий“, „Тобус“ номли шохи атласларни туманларда рисалар, рајомин сектраларининг хотинлари, шахарларда йирик корхоналару шаҳар партия кўмилатари котибларининг маликалари, уларнинг хотин-қизлар мансалалари бўйича ўринбосарлари ўтадигина кўрадики.

Кейинги ўйликларда атлас, асосан, саҳнадарда қодди. Аслида, айрим тадбирларда мил-

МЕН КЎРМАГАН АТЛАС КЎЙЛАК

Онам (Аллоҳ раҳматларига гарқ этсий!) тўксон ёнда омонатларини топширганлар. Ушанда мен ёнда бошқа ҳеч нарса билан тўлдириб бўлмайдиган ноёб бўйлиги, қадрияти. Ёши катта бувилар, оналар айтганларида, афсуски, „Хозирги атласларнинг тикилиши, ранглари, чидамлиги ўтган асрнинг атласларидек эмас“. Аммо Марғилон, Наманган шаҳарларидан ота-боболарининг косиблик ҳунарни давом этиригаётган суполлар вакиллари бор. Балки уларга катта авлоддан котланган тажрибаларни тикилаш, ишлаб чиқариши жорий этиш, ҳунар сирларини ёшларга ўргатиш учун ёрдам, кўплаб-куватлашга керадир?!

Бугун атласу адрес матолардан асл ўзбек хотин-қизларни ўзимнига ўтканда, малика-хона ойимнинг иккита атлас кўйлаги бўлган. Ҳа, кийян смас, бўлган. Онамнинг хотираларидан:

— Қаҳатчилик йиллари янги келинчак эдим (демек, 1930 йиллар — муаллиф). Уйимизда со-ти, макка, арпа нонга алмаштирилмаган нарса-нинг ўзи қомлади. Охирни ўтирган кигизимизнинг бир киши арзимаган пул беруб олиб чиқиб кетди. Келинлик селим бўлган опти текилип атлас кўйлагим, битта тиyllа узумиган билан тилла исирғам келди. Дадан бир куни энди шуларни сотиб, егувлик олиб келмоқчи эканликларини айтганда... ўзимнинг сўнгидан сўраб келай", дебаган котланган билан оғизни ўзимни ўтадим. Мен онамдан сўраб келай", дебаган котланган билан оғизни ўзимни ўтадим. Бориб бўлган гапни онамга айтдим, ҳафа будим. „Кўёу ўзи олиб берган нарса-ни ўзи сотадими?“ — деб ўпқалади онам. Лекин ўзи захоти ташқаридан хомток қиллаётган акам биз ўтирган ўй остонасига келди, у ҳамма гапимизни ўшибит турган экан. „Муҳаммадон ўзи олиб берган нарсасини, бошқа иложи бўлмаса, сотади. Яна имкон топганда, яна олиб бераверади, — деди шартта. Кейин менга буюрди. — Хулиғи! Боринг ўйингизга!"

Воқеанинг давомини олум килиб гапирадилар:

— Соддаликни қаранг, ўзим сотилишини истамаган нарсаларни шундук тоқчада қолдириб кетган эканман. Ўйга қайтиб келсан, уларнинг ўрнида ярим халтачада маккакўхори уни турарди.

МЕН КЎРГАН АТЛАС КЎЙЛАК

Хою ҳаваслар кўчасидан умуман ўтмаган онам эллик ўшга етмасданоқ тўк ронги сидирга матолардан тикилган кўйлакларга ўтиб одди.

Ҳаммамизнинг кийимларимиз тахланиб турадиган иккита токчали, бир кулоқ келадиган

жавонимизнинг чап бурчагида онамнинг оқкора ранги саккиз тепкин атлас кўйлаги тахланиб турарди. Бу либос тўйлар, марсомларда кийишига атаб тикилган, онамнинг энгина бир марта кўрганман. Ушанда тогамникига тўйга кетаётгандик. Оёғига ялтиллаган ковушмаҳси, энгига ўша оқкора атлас кўйлагини кийган онам кўзимга жуда чиройлар кўрган, унинг доим шундай қиёфада юришини истардим.

...Ушанда ҳали мақтабга бормасдид. Эридан кўнгилсиз бўлиб қайтиб келган, бизнисида яшаштанд Отикахон аммамнинг кўзи ёриди, қизалоқ туғилди. Аммам сариқ касалига чалинган экан, дарди чукашиб кетди. Духтилар чакалоқ соглом, уни ўйга олиб кетиши мумкинлигини, аммо онасининг ахволи оғир, анча даволаниши кераклигини айтишибди, буни катталар ташвиши билан гапиришади. Чакалоқи Обида деб исм кўйиди. Ўнга тугилганлик ҳақидаги гувоҳнома олинса, ўйга руҳсат бўларкан. Бироқ аммам эриникидан ўз ихтиёри билан кетиб коплангани учун, почча мурғак қизалоги ҳақида гаплашишим истамади.

Шундан сўнг дадам билан онам ҳақалоқни ўзларига еттигини фарзанд қилиб ҳужжатлашириши, Улуғова Обидага тугилганлик ҳақида гувоҳнома олинди. Онам иккисяр синглимига кўшиб Обидаҳонгаям оналик қилошади. У пайтдаги ҳолатларни яхши эслайман, онам оёғида бешик тебриби, дўйлини тоситиш учун бозорга кетганда, мен соатлаб бешик тебрибадир. Кўзларининг оқигача сал-сарик бўлиб кетган аммам узоқ вақт шифоҳонада ётди.

Шундай вазиятда онам кутильмагандан янаям серташвиш бўлиб (кўчага жуда кам чиқадиган одам), кун-кун ора бошига орк рўманини ташлаб, қаёққадир бориб келадиган бўлиб қолди. Кечки овқатдан кейин дадам билан узоқ-узоқ нималарнидир гаплашишар, бизга умуман ўшитиришмасди. Ҳозир биз аёлларнинг кўча, бозору дўйон, хиёбонларда шунчаки айланниб келишимизни ҳеч кимни ажаблантиримайди. Лекин ўшанда онамнинг курук бўйи билан соатлаб қаёққадир юриб келишидан ўнам ҳен ҳам ҳайрон эдим. Синглиларим баъзан ухламай инжилик қилишар, шундай пайтлардаги бетокатлидикдан ўйлагим келарди. Бу ҳолат ачва деб этид. Ниҳоят, бир куни онажоним дарвазадан хориган, аммо хотиржамкор кириб келди. Мен зимдан унинг юзини кузатардим. Шу дақиқаларда энг яқин дугониши, кўшини Момохон холам кириб қолди. Онамни кўриб:

— Нима гап? — деб сўради холам.

— Бор, уқаларингнинг олдига кир, — деди онам менга. Очик дераздади унинг гаплари ичкаригаям ўшибитиди. — Худога шукр, бўлди. Энди тинчча керак. Ҳалиға атлас кўйлагим бор эди-ки, шуну судагар... олга (утанларнинг билиб-билим) килган гунохларни Аллоҳ ағифтис! — муаллиф.

Секин бориб кийим жавонини қарадим: онамнинг атлас кўйлаги ўй эди.

Аммам шифоҳонада кўп ётди, ундан кейин ўйимизга келгандан кейин ҳам эхтиётини қилишиди. Обидаҳон бозига туғишган сингилдек бўлиб қолди.

Иллар ўтиб, улғайганимда ўшибитиди: ўшанда атрофимиздаги яқинлардан бири "Бу-

лар чақалоқча бериладиган З сўм суюнчи пулни олиш учун бирорнинг боласини ўзларига фарзанд қилиб ҳужжат олишиди", — деб отам билан онами судга берган экан...

ЎЗИМНИНГ АТЛАС КЎЙЛАГИМ

Дадам „Атлас“ фирмасида ишласалар-да, атлас дунёсидада бўлсалар-да, ўсим ёшибитига бу матодан кўйлак киймаганман. Қизларини „сиз“-лаб улғайтгирган дадақоним ҳар куни иш ўйидан. Ушанда тогамникига тўйга кетаётгандик. Оёғига ялтиллаган ковушмаҳси, энгига ўша оқкора атлас кўйлагини кийган онам кўзимга жуда чиройлар кўрган, унинг доим шундай қиёфада юришини истардим.

...Ушанда ҳали мақтабга бормасдид. Эридан кўнгилсиз бўлиб қайтиб келган, бизнисида яшаштанд Отикахон аммамнинг кўзи ёриди, қизалоқ туғилди. Аммам сариқ касалига чалинган экан, дарди чукашиб кетди. Духтилар чакалоқ соглом, уни ўйга олиб кетиши мумкинлигини, аммо онасининг ахволи оғир, анча даволаниши кераклигини айтишибди, буни катталар ташвиши билан гапиришади. Чакалоқи Обида деб исм кўйиди. Ўнга тугилганлик ҳақида гувоҳнома олинса, ўйга руҳсат бўларкан. Бироқ аммам эриникидан ўз ихтиёри билан кетиб коплангани учун, почча мурғак қизалоги ҳақида гаплашишим истамади.

Шундай сифодаси сифатида кийиладиган, кўргазмаларга кўйладиган бўлиб қолган мумтоз атлас матоси маданиятимиз, ҳунармандчилгимизнинг ўрнини бошқа ҳеч нарса билан тўлдириб бўлмайдиган ноёб бўйлиги, қадрияти. Ёши катта бувилар, оналар айтганларида, афсуски, „Хозирги атласларнинг тикилиши, ранглари, чидамлиги ўтган асрнинг атласларидек эмас“. Аммо Марғилон, Наманган шаҳарларидан ота-боболарининг косиблик ҳунарни давом этиригаётган суполлар вакиллари бор. Балки уларга катта авлоддан котланган тажрибаларни тикилаш, ишлаб чиқариши жорий этиш, ҳунар сирларини ёшларга ўргатиш учун ёрдам, кўплаб-куватлашга керадир?!

Бугун атласларнинг тикилишини ўтирган учун булултарни кўйлашадиган дада тайёрлайди.

Еттинин сифодаси ўкиётганимда, опти теглини атласдан кўйлак қилиб беришиди. Қанчалик кунвонганим, унинг ранглари, тикучига олиб борган экан, дарди чукашиб кетди. Духтилар чакалоқ соглом, уни ўйга олиб кетиши мумкинлигини, аммо онасининг ахволи оғир, анча даволаниши кераклигини айтишибди, буни катталар ташвиши билан гапиришади. Чакалоқи Обида деб исм кўйиди. Ўнга тугилганлик ҳақида гувоҳнома олинса, ўйга руҳсат бўларкан. Бироқ аммам эриникидан ўз ихтиёри билан кетиб коплангани учун, почча мурғак қизалоги ҳақида гаплашишим истамади.

Яна бир ажойиб оқсом! Кечки ишларни саранжом килганимиздек кейин махалладаги кизлар айтганда, тиқиғида ўкиётганимда, опти теглини атласдан кўйлак қилиб беришиди. Қанчалик кунвонганим, унинг ранглари, тикучига олиб борган экан, дарди чукашиб кетди. Духтилар чакалоқ соглом, уни ўйга олиб кетиши мумкинлигини, аммо онасининг ахволи оғир, анча даволаниши кераклигини айтишибди, буни катталар ташвиши билан гапиришади. Чакалоқи Обида деб исм кўйиди. Ўнга тугилганлик ҳақида гувоҳнома олинса, ўйга руҳсат бўларкан. Бироқ аммам эриникидан ўз ихтиёри билан кетиб коплангани учун, почча мурғак қизалоги ҳақида гаплашишим истамади.

Яна бир ажойиб оқсом! Кечки ишларни саранжом килганимиздек кейин махалладаги кизлар айтганда, тиқиғида ўкиётганимда, опти теглини атласдан кўйлак қилиб беришиди. Қанчалик к